

CECILIE
FINGER

FEHĒR TĒRKĒP

Fordította Petrikovics Edit

CECILIE
LINGER

A
FEHÉR TĒRKĒP

tt
TYPOTEX

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez.
Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető
felelőssé az abban foglaltak bárminemű felhasználásáért.

This translation has been published with the financial support of NORLA.

Cecilie Enger: *Det hvite kartet*

Copyright © Gyldendal Norsk Forlag AS 2021 [All rights reserved.]

Hungarian translation © Petrikovics Edit, 2022

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2022

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

ISSN 2064-2989

ISBN 978 963 493 187 4

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról és akcióinkról a www.typotex.hu
és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók

és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

Felelős szerkesztő: Laik Eszter

Tördelés: Fodor Gábor

Borítóterv: Nagy László

Készült a Multiszolg Bt. nyomdájában

Felelős vezető: Kajtor Bálint

Első rész

1

1873 egy nyár végi estéjén Bertha Torgersen az új hídon szaladt, amely a tengerszoros túloldalán fekvő szigetet kötötte össze a szárazfölddel.

Bertha élete eddig nem sokban különbözött a többi haugesundi gyermek életétől. Az édesanyja meghalt a húga születésekor, aki ekkor szintén életét veszítette. Az apja ezután feleségül vett egy nála tizenhét évvel fiatalabb nőt, a lakás pedig tele volt gyerekekkel, idősebb rokonokkal és bérlőkkel. Száradó ruhákkal, ételek és emberek áporodott szagával, köhögéssel és nevetéssel. Istenhittel és a jobb anyagiakról szőtt álmokkal.

Bertha ekkor aligha sejtette, hogy ez a loholás, amint kötelességeit és az embereket a lakásban hagyva a Bakarøynára rohan, gyermekkorra legszabadabb pillanatait jelenti. Semmi sem volt ezekhez a kiruccanásokhoz fogható, amikor kifulladásra, egymagában állt a lapos sziklán odakint, a sziget túlsó oldalán, és a kisebb-nagyobb hajókat számlálva bámulta a hullámokat és a tengert.

És később, miután elfűjták a gyertyát, és a kis féltestvére elaludt a közös ágyukban, egyenként felidézte a hajókat, amelyeket látott. Csak úgy kalimpált a szíve, miközben elképzelte, merre tarthat a vitorlás, vagy kiélvezte egy daliás termetű tengerész látványát, amint egzotikus és nyüzsgő kikötőkben sétálva egy szép ékszert keresett imádott lányának, aki maga Bertha volt. Vagy éppenséggel egy háromárbócos bark fedélzetére álmodta magát, ahol a kapitány

lányaként jobban ismerte a szélirányt és a tenger rezzenéseit, mint maguk a matrózok.

Természetesen senkinek sem beszélt ezekről az álmokról, hisz' nem tudott többet a tenger áramlatairól vagy a szél irányáról, mint a többi haugesundi gyerek, ahogy az apja sem a kormányt fogta valamely hajó fedélzetén, helyette álló nap vért, belet és húst markolt. Fiatal kölyökként indult útnak észak felé Egersundból, hogy a bátyja üzletében helyezkedjen el. Miután hosszú éveken keresztül boltosként dolgozott, Josef Torgersen mára mészárosként alapított saját üzletet.

Bertha tehát ebben a pillanatban a hídon szaladt, cipőjének talpa a pallón csattogott.

A sziget, ahová tartott, a térképen a Hasseløy nevet viselte, ám az emberek csak Bakarøynaként emlegették, egy pék miatt, aki egykor ott élt.

A hajógyárhoz, a Haugevervenhez érve lelassított az óriási vitorlás hajó köré emelt állványzat előtt. Az építmény hatalmas, védelmező csontvázra hasonlított. A földön ácsorgó munkások apró pálcikaembernek tűntek a félkész kolosszus mellett.

Bűntudatot kellett volna éreznie, amiért tizedik évében járó nagylány létére magára hagyta a kistestvéreivel és a háztartással mostohaanyját, de annak ellenére sem gyötörte a lelkiismerete, hogy hallotta, amint Serine arról panaszkodik az apjának, mennyire fáradt. Nem szokott csak úgy kirobogni ide anélkül, hogy ne vitt volna előbb vizet, ne segített volna a kishúga körül, vagy ne írta volna meg a leckéjét, ám ezen a délutánon Bertha figyelmetlen volt, megbotlott valamiben, és leverte a zöld-piros üvegvezát, amelyet az apja és Serine nászajándékba kapott. Bár összeszedte a szilánkokat, és bocsánatot kért, Serine szörnyen dühös lett, és azt kiabálta a mostohaanyjának, hogy tűnjön el a szeme elől.

Így aztán Bertha életében először anélkül rohant el a megfigyelőhelyként használt sziklához, hogy bárki tudott volna a hollétéről.

A sziklaszirthez érve mégis megtorpant, ugyanis valami különös dolog történt.

Valaki az ő helyén álldogált.

Márpedig ott semmi keresnivalója nem volt senkinek.

Egy fiú volt, talán néhány évvel idősebb nála. Magabiztos tartással, mozdulatlanul állt a kövön, háttal Berthának. A tengerben tükröződő, kora esti, aranyárga égboltot bámulta. Bertha érezte, ahogy elfutja a méreg, ugyanakkor el is szégyellte magát, hiszen tudta, hogy sem a kilátás, sem a kő nem az ő tulajdona. De még sosem történt ilyesmi, meg sem fordult a fejében, hogy bárki más is felkeresheti a nagyvilágban ugyanazt a pontot, amelyre a sajátjaként gondolt.

Miközben továbbra is tíz-tizenkét méterre állt a fiútól, észrevette, hogy az fehér sildes vászonsapkát visel, amely távolról postásapkára emlékeztetett, valamint kék inget és egy elnyűtt pulóvert. Lehet, hogy egy eltévedt postás? A sötét nadrág meglehetősen nagy volt rá, hózenróger tartotta a helyén. Valószínűleg mégsem postás volt, mert mezítláb állt a kövön, és Bertha egy pár jócskán kitaposott cipőt pillantott meg mellette a földön.

Tanácsztalanul toporgott. Mi van, ha a fiú megfordul, és észreveszi, hogy ott áll, mintha együgyű lenne, vagy kémkedne? Köhintett egyet, és apró lépésekkel a fiú háta felé indult. Ekkor az tett egy lépést jobbra, mintha hellyel akarná kínálni a sziklán. A kislány fellépett mellé.

A fiú nem szólt semmit, így Bertha is csendben bámult a nyugat felé hosszan elnyúló szigetek irányába, pillantása a hajókat kereste. De nem látott sem kétárbócos szkúnereket, sem három- vagy többárbócos teljes vitorlázatú hajókat, amelyek a legszebbek voltak mind közül, csak két kisebb egyárbócos vitorlást és

három különböző méretű halászhajót. Néhányan befelé tartottak a Smedasundetbe, mások kifelé indultak a nagyvilágba, Bertha figyelme azonban mindvégig a mellette álló fiúra irányult.

Az egyszer csak így szólt:

– Tengerre fogok szállni.

Bertha a fiúra nézett, ám az még mindig a vizet bámulta. A sapka ellenzője beárnyékolta a szemét, az orra azonban éles volt, a szája pedig komoly.

Mi van, ha arra vár, hogy mondjon valamit? A fiú ebben a pillanatban megmozdult – talán elvesztette a türelmét?

Így aztán Bertha ezt mondta:

– Én is.

A fiú nem reagált, Bertha pedig azon töprengett, vajon elvetette-e a sulykot azzal, hogy egy ifjú férfiemberhez hasonlóan ő maga is a tengeren képzele el az életét.

Ennek ellenére megismételte:

– Én is tengerre fogok szállni.

A szeme sarkából látta, hogy a fiú bólint, és gyorsan hozzátette:

– De nem halász leszek. Valami más. Talán egy másik városban. Te halász leszel? Vagy... már az is vagy? Mert Torger, a bátyám az lesz. Saját hajót akar.

A fiú hallgatása összekuszálta a gondolatait, ugyanakkor kíváncsivá és izgatottá tette, még ha valójában csendben kellett volna is maradnia.

– Nem – felelte a fiú egy idő után. – Nem halász leszek. De ki fogok hajózni.

– Amerikába?

– Még az is lehet.

– Az apád Amerikában van?

– Nem.

– Halász?

- Sokat kérdezősködsz.
- De azért csak válaszolt:
- Halász volt.
- Már nem az?
- Nem. Meghalt.
- Ó, értem. Az anyám is.
- Meghalt?
- Igen.
- Ó, értem.

Bertha újra felpillantott rá. A fiú továbbra is komoly pillantással fürkészte a tengert és az eget.

Úgy tizenöt-hús méterre tőlük egy sirály vergődött a vízben. Mintha egészen váratlanul bukkant volna fel a víz alól, és láthatóan beleakadt valamibe. Egy hálóba vagy egy varsába.

– Nem tud kiszabadulni! – mutatott Bertha a fehér madárra, amelynek csapkodása és kétségbeesése néhány másodperc alatt betöltötte a tengert. Hangos és panaszos rikoltást hallatott, akár egy ember.

Bertha úgy érezte, mintha a madár rémülete benne növekedett volna. Mintha őt magát húzta volna lefelé valami ismeretlen erő.

A felnőttek valamennyi intelme, mely szerint soha ne menjenek be a vízbe, a sirály iránt érzett szánalomba fulladt, mert ha már a fejébe vette, hogy megmenti a madarat, akkor muszáj odaküzdenie magát hozzá, még ha csupán néhány karcsapásnyit tud is úszni. Leugrott a szikláról, a vízpart felé rohant, és kioldotta egyik barna bőrcipője fűzőjét. A fiú közvetlenül a nyomában volt, lerúgta magáról a nadrágot, letépte az inget, a pulóvert és a sapkát, majd szürke, kopott alsóneműjében a vízbe gázolt.

De mi van, ha a madár azért rikoltozik a tengerben, hogy magához csalja a fiút, és lerántsa a sötétségbe? Hogy ugyanaz a halál ragadja magához, amely a tengerészeket nyeli el.

Mihez kezd, ha a fiú eltűnik a felszín alatt? Akkor aztán utána kell úsznia. Feszülten nézte, ahogy öt-hat gyors karcsapást tesz befelé a tengerbe.

Igen, képes rá, megmentheti őt és a madarat is a fulladástól, ha egyetlen másodpercre sem engedi el őket a pillantásával.

Ám a fiú ekkor visszafordult, és Bertha látta, hogy tágra nyílik a szeme. Továbbra is meredten bámulta, miközben kifulladásra partra kászálódott.

– Túl hideg a víz. – A fiú olyan gyorsan kapkodta a levegőt, hogy a szavak szaggatottan hagyták el az ajkát.

De hová lett a sirály? Bertha sehol sem látta.

– Eltűnt! – A hangja elcsuklott.

Vajon a fiú is úgy vélte, hogy van valami különleges ebben a sirályban, ezért próbálta megmenteni? Hiszen aki a part mentén élt, jól tudta, hogy nap mint nap emberek és állatok vesznek oda a tengerben.

Nem merte megkérdezni.

– Biztosan elragadta valami nagyobb állat – mondta a fiú, és megkérte Berthát, hogy forduljon el.

A lány engedelmeskedett, a fiú pedig kibújt vizes ruhadarabjaiból, és felvette a szárazakat.

– Mehetünk együtt, ha szeretnéd – javasolta.

Bertha bólintott.

– Igen.

Keresztülvágtak a sziklaszirten, ahol a bozotos örök harcot vívott a széllel. Errefelé minden növény lassan és a talajon kúszva nőtt, egyik sem ért a lábszáruk közepe fölé. Hatalmas heringhordóráktárak, tanyaépületek, csónakházak, disznóólak és szoroson összezsúfolt lakóházak mellett haladtak el.

Egyikük sem szólt semmit, amíg meg nem álltak az egyik kis háznál a híd mellett. A kéményből felszálló sűrű szürke füst

a szomszédos ház felé sodródott, amely inkább csak egy fészere emlékeztető, egyszerű deszkatákolmány volt. Előtte egy természetes asszonyosság teregetett néhány holmit egy ruhaszárító kötélre, miközben buzgón átkozta a szomszéd kéményéből gomolygó füstöt.

A fiú nem fordult meg, mialatt végigegyensúlyozott az út és a bejárati ajtó közötti sártenger fölé fektetett deszkákon. De valamiféle üdvözlésre emelte a kezét.

2

1878

Bertha a tükörcképét szemlélte a folyosó ablaktábláján, amely a hátsó udvarra nézett, a disznókra, a kis pékségre és az árnyékszékre. Az olajlámpa fényében lassan lefelé görbítette a szája sarkát, hogy megnézzze, ez felnőtt módon szigorúvá teszi-e arcát, vagy inkább csak valamiféle gyerekesen durcás külsőt kölcsönöz neki. Lenézett a hosszú gyapjúruhára, amelyet a mostohaanyjától, Serinétől örökölt meg, és arra gondolt, hogy ettől legalább felnőttnek tűnik a megjelenése. Karcúsítás nélküli, sötétkék galléros darab volt. A ruha praktikus kötényzsebébe dugta kezét, és ismét a saját megvilágított arcát vizslatta. Túl kereknek találta, nem volt különösebben markáns, sem mandula formájú, mint Amalie arca, akivel egy osztályba járt. Most először merült fel benne a gondolat, hogy törődnie kell azzal, hogyan néz ki, és hogy mások valamiféle véleményt formálhatnak róla. Nem úgy, ahogy az iskolában és otthon tanulta; hogy köszönje meg az ételt, legyen segítőkész és engedelmes, meg effélék. Ez valami más volt, valami homályosabb és megfoghatatlanabb, olyasmi, ami a felnőttek világához tartozott. Mintha egy másik Bertha lapulna egy előretörő hullám mögött, és amikor ez a hullám felemelkedik, olyan dolgokat lát és ért majd meg magáról, amelyek ebben a pillanatban nem hozzáférhetők a számára.

Bertha átlagos alkatú volt, se nem vaskos, se nem vékony, magasabb, mint a vele egykorúak, világosbarna haját középen elvá-

lasztva, többnyire a hátát verdeső copfba fonva viselte. Jobb szemére bandzsított kissé, de nem törődött vele különösebben.

Kritikus pillantással vizsgálta saját magát mint leendő nőt. Vajon hasonlít az édesanyjára? Nem tudta. Karen Marie Løvaasról sem fénykép, sem festmény nem maradt, azon néhány alkalommal pedig, amikor megkérdezte az apját, az szűkszavú és zárkózott lett, és csak annyit mormolt az orra alatt, hogy nem emlékszik.

A lakás, amelyben éltek, arról árulkodott, hogy a család jó anyagi helyzettel bír. Az apja keményen dolgozott; pénzt tett félre, hogy kölcsönt vehessen fel és saját lakást vásárolhasson a Strandgaten-től délre az egyik ház földszintjén. Az apa fivéreinek segítségével egy nagyobb lakást három kisebbre alakítottak át, hogy a bankkölcsönt a két másik háztartás bérleti díjából fedezhessék.

Mindig volt ennivalójuk, elegendő tüzelőjük, a padlót rongyszőnyegek borították, a nappali azon a részén pedig, amelyet nem ágyak és matracok foglaltak el, egy étkezőasztal állt pirosra festett székekkel, valamint egy nagy, világoszöld tálalószekrény. A csupasz ágon kuporgó süvöltőkkel díszített, gyönyörű falvédő, amelyet még Bertha anyja hímzett, a folyosó falán lógott a két bérlő ajtaja között. Az egyik lakásban a cipész Hans Fastingsen és felesége, Berthe lakott két kislányukkal, Jorginével és Theával, a másikban a pék Theodor Anda és a felesége, Marthe Marie gyermekeikkel. Andáé volt a kis pékség a hátsó udvarban.

A lakások tele voltak folyton mozgásban lévő emberekkel, akik éjszakánként egymáshoz kucorodva aludtak a különböző szobákban; akik dolgoztak, veszekedtek és pletykáltak; és akik többnyire lehetetlenné tették, hogy Bertha akár egy percre magára maradva a saját tükörképét tanulmányozza. Vagy arról álmodozzon, hogy valaki hősnője egy vitorlás hajó fedélzetén, esetleg olyan különleges tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek lehetővé teszik számára, hogy oktatásban részesüljön.

Ebben a pillanatban Serine kiabálása hangzott fel odabentről:
– Bertha! Elfogyott a víz!

Másnap reggel a fagyos úton megcsikorduló kocsikerekek hangjára ébredt, de rájött, hogy még túl korán van ahhoz, hogy felkeljen. Az ágyban fekve azon tűnődött, valóban ébren van-e, vagy még mindig álmodik. Időnként ugyanis megesett, hogy ébren volt, mégis álomszerű képek lebegtek előtte. Ám szorosan mellette ott feküdt a kishúga, Josefine. Így hát ébren volt, a derekában sajgó fájdalom azonban, amely álmában gyötörte, továbbra sem múlt el.

Az oldalára fordult, és a falburkolatot kezdte vizslatni, amely alig néhány centiméterre volt az arcától. A faborításon kirajzolódó kisebb-nagyobb görcsök olyanok voltak, akár az emberi szemek. Úgy ismerte őket, mint a tenyerét, éjjel-nappal pislogás nélkül bámultak rá a deszkaarccok hunyorgó vagy tágra nyílt görcsszemükkel.

Az előző héten Bertha betöltötte a tizennegyedik életévét, és bár továbbra is iskolába járt, heti két napot az apja hentesüzletének pultja mögött töltött. Ebben a pillanatban eszébe jutott valami: a boltról álmodott; akkor fájdukt meg a dereka, amikor hatalmas, vértől csöpögő, vörös húsdarabokat akasztott a mennyezeti kampókra.

Amikor fél órával később újból felébredt, a lepedő barnás és ragacsos volt alatta. Nem sokkal később a mostohaanyja lépett be a szobába, Bertha pedig zokogva hüppögte, hogy valószínűleg meg fog halni. Serine észrevette a vért, lehúzta a lepedőt az ágyról, és közben röviden elmagyarázta, hogy a vérzés egyáltalán nem halálos, éppen ellenkezőleg, annak a jele, hogy Bertha már felnőtt nő, és ő maga is gyermeket hozhat a világra.

A felvilágosítás bénító volt. Elfogta a szorongás, hogy vele is az történik majd, ami az édesanyjával, gyermeket szül, az pedig először megöli őt, majd ő maga is meghal. Magányos érzés volt. Korábban senki sem beszélt erről Berthával.

Fel lett volna készülve minderre, ha az édesanyja még él? Vajon azt mondta volna neki, hogy egyszer régen ő maga is meglepődött és megrémült, de a vérzés természetes dolog, és nem betegség, ahogy sokan gondolják?

Sok minden más volt ezen a reggelen, miközben Bertha kurta léptekkel a hentesüzlet felé tartott.

Az újonnan elkészült macskaköves utcákon és a rakpartok mentén haladva alaposan megküzdött a helyért. Hering érkezett, ami egy csapásra emberek és hajók káoszává változtatta a várost. Érthetetlen nyelvek és dialektusok hangzottak körülötte, a házfalak mellett pedig palackok heverték, és egyéb jelek utaltak arra, hogy az éjszaka folyamán átutazók tivornyáztak odakint. A hajók fedélzetéről folyamatos kiabálás hallatszott, sóztak és hordót készítettek, halat és italt árultak. Itt mindenhol pénzt lehetett keresni, az ezüstösen csillogó halak bőséges bevételt biztosítottak annak a húszezer embernek, akik évről évre január és március között a városba özönlöttek.

Néhány férfi durva szavakat kiabált utána, Bertha azonban meg sem fordult, egy cseppet sem félt tőlük. A heringbelező asszonyok olyan erősek és olyan sokan voltak, hogy egy láthatatlan közösség védelmét érezte maga körül. A nők megfosztották a halakat a kopoltyútól és a belsőségektől, majd a heringet sóval rétegezve megtömték a hordókat. Egyiket a másik után. Ezekben az intenzív téli hetekben az asszonyok hordók ezreit töltötték meg. Arra gondolt, hogy néhányuk talán szintén vérzik éppen, miközben ott álldogálnak a felcsipeszelt aljú szoknyájukban, hogy megvédjék ruhájukat a sártól, a sótól és a halbelsőségtől. Ilyen körülmények között senki észre sem venné a vért. Bertha tudta, hogy egyesek tavasszal csak Szutyok-szorosként emlegetik a tengerszorost, Smedasundöt, mert annyiféle undok nyomorúság úszott a vízben.

Elhaladt néhány vele egykorú fiú mellett, akik hordófedelelet ácsoltak. Átfutott a fején a gondolat, hogy ha egy nap a lányoknak is megengednék, hogy kalapácsot ragadjanak, sokkal inkább azt tenné, mint hogy egy pult mögött rostokoljon, mert sokkal jobb volt a fizetés. Egyébiránt minden iskolás *heringszüneten* volt, mivel a város minden egyes négyzetméterén temérdek elvégzendő feladat és jó kereset várta őket.

Bertha odaköszönt két lánynak az iskolából, majd megállt a hentesüzlet ajtaja előtt, és letörölte a sócsíkokat sötét szoknyájáról. A só mindent belepett. Fehéren pihent a mólókon, megkeményítette a fejkendőket, és őszbe csavarta a halszózó üzemekben dolgozó asszonyok haját. A só ott volt, amikor megnyalta az ajkát, és amikor megdörzsölte a szemét.

Odabent Alette és Marie Dahl kisasszony már hét óra óta dolgozott.

Alette tizenhat éves volt, és nyomban arról kezdte faggatni Berthát, hogy mi történt vele.

– Megcsókoltál valakit? – kérdezte bátorító suttogással, amikor a jóval idősebb Dahl kisasszony a hátsó helyiségbe indult valamiért.

– Micsoda? Dehogy! – felelte halkán Bertha, miközben maga elé kanyarította a fehér köpenyt, és kendőt kötött a fejére.

– Akkor megismerkedtél valakivel? Egy matrózzal? – Alette túlságosan harsányan nevetett.

Alette számára minden olyan könnyűnek tűnt. Látszólag mindig mindennel kapcsolatban volt tapasztalata, amiből meríthetett, akár a sajátja, akár valaki másé. Mindig tudta, mely párok sétáltak egymásba karolva előző este, és néha olyan faragatlanul beszélt, mint egy tengerész.

– Nem – felelte Bertha. – Csak tizennégy éves vagyok.

– Megverték?

Bertha megrázta a fejét.

– Akkor olyasmi, ami elmúlik?

Bertha erre nem tudott egyértelmű választ adni. Mert nyilván elmúlik majd, de nem tudta biztosan, meddig fog tartani.

Dahl kisasszony két jókora pástétommal tért vissza, és a pultra helyezte őket. Egy darabig szótlanul dolgoztak, ám amint Dahl kisasszony lement a vágóhídra sózott-szárított húsert, Alette újból faggatni kezdte Berthát:

– Valami, ami elmúlik, nem verés és nem is csók?

Bertha bólintott.

– Feladom.

Bertha azonban hirtelen azt akarta, hogy Alette tovább találgasson.

– Olyasmi, amin minden nő átesik – mondta. – De nem tudom, mikor múlik el.

– Á! A „hasfájás”! – Alette mosolya magabiztos volt, Bertha pedig bólintott.

– Senki sem figyelmeztetett rá? – kérdezte Alette.

– Mire nem figyelmeztettek?

– Johanne szerint egyes férfiak ki tudják szagolni, amikor a nők...

Berthának fogalma sem volt róla, miről beszél a lány. Tudta, hogy Alettének öt nővére van, és hogy az egyiküknek, Johannének két különböző férfitól van gyereke. Azt is tudta, hogy Alettének bőven vannak tapasztalatai a fiúkkal, és hogy két nagy mell bújik meg a köténye alatt.

Miután több vásárlót kiszolgáltak, és újra kettesben maradtak, Alette levágott egy szál füstölt kolbászt a hosszú szalagból, amely a mennyezetre erősített rudak egyikéről lógott. Titokzatosan elmosolyodott.

– Tudtad, hogy most már gyereket is csinálhatsz? – kérdezte.

– Csinálhatok?

Bertha megértette, hogy létezik valamiféle összefüggés, amiről nincs tudomása, és ez alacsonyabb rendűvé tette. Mindig is úgy

képzelte, hogy egy napon ő maga is anya lesz. Tudta, hogy az embert Isten teremtette. A lelkésztől azt is hallotta, hogy a nőt a férfinak teremtették. Ám sosem gondolkodott el azon, hogy Isten egészen pontosan mit csinált, és nem is kérdezősködött róla.

– Fogalmad sincs róla, hogy miről beszélek – állapította meg Alette.

Bertha megrázta a fejét.

A következő fél órában Bertha megtudta, hogy egy férfi egy csapásra megkedvelheti annak a hölgynek az illatát, akivel összeházasodott, és olykor olyan nők illatát is, akikkel nem házas. Ilyenkor egészen kivörösödik a képe, és meg akarja érinteni az illető hölgy mellét.

Azután Alette kissé lejjebb eresztette a kezében tartott kolbászt, felhúzott szemöldökkel Berthára nézett, majd a lány hasára pillantott.

Így csinálják hát a gyereket.

Ilyen a világ. Akárcsak az állatoknál.

Bertha látott már kutyákat párzani, és a bikát a mezőn. Egyszer még két lovat is. A nőtény macskákat a rakparton, ahogy lefeküdtek, és a farkukat lengetve felemelték a hátsó felüket. Mégis torkuk szakadtából óbégattak, amikor a kandúr a hátát meggörbítve fölējük ereszkedett.

– Ez csak olyasmi, amire a világ körforgásához van szükség – vonta meg a vállát Alette.

Bertha ezután úgy érezte, jobb lett volna, ha befogja a fülét. De már késő volt, mert most olyasmit hallott, amiről sokan tudtak. Eddig gyerekes és tudatlan volt, és ezek nyilvánvalóan olyan titkok voltak, amelyek mindenhol megtörténtek az emberek között, még az általa ismert, teljesen normális népek között is.

És mindez alighanem a vágyról is szól.

3

A napok az elhúzódó nyár végtelenül hosszú és szikrázó sorozatában követték egymást. A fű, a hangával borított dombok és a mező barnára égett, a gazdák a takarmány hiányára és a nyomorúságos termésre panaszkodtak. Bertha mégis abban reménykedett, hogy az időjárás még kitart néhány hétig, mert a konfirmáció október elején lesz, és Serine meg az apja azt mondta, hogy megrendelik élete első, géppel varrott ruháját. Ő pedig anélkül szeretne volna viselni, hogy az anyjától örökölt régi kabát alá kellett volna rejtenie.

Ebben a pillanatban a Haraldsgatenből Erik Jacobsen textilháza felé tartott. Elhaladt a szűk sikátorok mellett, ahol az új áruk megsárgult hirdetéseivel teleragasztott ablakú, apró és sötét üzletek sorakoztak, miközben a katalógusban szereplő ruha járt a fejében, amelyet Serine előre kiválasztott neki. A mostohaanyja szerint a ruha szép volt, nem túlságosan drága, és Berthának most fel kellett próbálnia.

Még sosem járt az *Erik Jacobsen*ben, ahol konzerveket és számszámokat is árultak, de mindenekelőtt különféle szöveteket és készruhákat. Itt vásárolták meg a tehetősebb hölgyek a ruháikat, az urak zsakettet és cilindert rendeltek; a város azon üzleteinek egyike volt, amelyek világosan elválasztották a polgári családokat az átlagos családoktól. Ez utóbbiak maguk varrták és másoktól örökölték a ruhákat, de soha nem adták tovább őket, mert minden darabot addig használtak, amíg le nem szakadt róluk. Megállt az

üzlet ajtaja előtt. A kirakatban a „nyitva” felirat lógott. Bertha valójában sosem töprengett azon, hogy milyen holmit visel. Azt hordta, amit Serine szerzett, és azokat a szoknyákat, amelyeket a még húszas éveiben járó Fastingsen asszonytól örökölt.

Amikor kinyitotta az ajtót, megszólalt egy csengő.

Bertha később szinte úgy gondolt vissza erre a hangra, mintha egy másik életbe való átjárót jelzett volna. Odabent minden más volt. Már az lenyűgözte, hogy beléphetett egy ajtón abban az utcában, ahol annyit járt-kelt, maga mögött hagyva a zörgő szekerek és lovas kocsik zaját, a kiabáló hangokat, a tenger szagát és a hőségben rothadó lócitrom orrfacsaró bűzét.

Maga volt a varázslat. Odabent, ahogy Bertha később rájött, mindent áthatott a szappannal kezelt gyapjú és a vasalt pamut meleg, szinte csábító illata. A hangok csendesek és lényegre törőek voltak. Beszélgető nők és férfiak, némelyik gombostűt tartott összeszorított ajka között, mintha az emberek élő berendezési tárgyak volnának, a lépteik barátságosan koppantak a gondosan felsúrolt, széles padlódeszkákon.

Itt nemigen köp senki a padlóra, állapította meg magában Bertha.

Valamivel beljebb, a pult mellett, ahol konzerveket és szerszámokat árultak, egy középkorú nő állt a legnagyobb tükör előtt, amit Bertha valaha látott. Halkan beszélt a mellette álló eladó lányhoz, aki szintén a nő tükörképét tanulmányozta. Az asszony szűk fűzőt viselt, a dereka olyan keskeny volt, mint azoké a nőké, akiknek a képe a fotográfus Nils Hendriksen kirakatában lógott. A ruha gyönyörű volt, zöld, merevített turnúrral, a nyakában fodrokkal. Bertha többször látott hasonló ruhákat az utcán vasárnap délutánonként, amikor tehetős házaspárok sétáltak gombos cipőben és napernyővel a kezükben. Zsakettet és cilindert viselő férfiakat a főtéren, nőket gyönyörű, szövetvirággal díszített, elegáns ka-

lapban. De sohasem így egybegyűlve, egy olyan különálló, elzárt világban, mint ez.

Még mindig fogta belülről a kilincset, mintha máris távozni készülne. A hatalmas ablakokon beáramló napfény jókora négyzetekre osztódva terült el a padlón és az üzlet közepén álló asztalon. Ahogy elengedte a kilincset, és beljebb ment a helyiségbe, ő is belépett a fénybe. A zsúfolásig megpakolt asztal első pillantásra rendetlennek tűnt, közelebből szemügyre véve azonban áttekinthetőnek és logikusan elrendezettnek bizonyult. Tűpárnák, gondosan felcímkézett fiókok, egy állvány az ollóknak. Kartondobozok, rajtuk nevek és számok, amelyek megrendelt ruhadaraboknak vagy kalapoknak feleltek meg. Láthatatlan öltések, precizitás, illeszkedés.

Fogalma sem volt róla, hogy a helyiség közepén áll szélesen mosolyogva, jobb kezével pedig régi, sötét szoknyáját gyűrögeti.

– Torgersen kisasszony?

Egy fiatal nő, aki egy Berthával egykorú vagy talán egy kicsivel idősebb lány háta mögött állt, Bertha felé pillantott.

– Igen – felelte Bertha.

– A konfirmációs ruháról van szó, ugye? – kérdezte a nő, miközben újra a ruha hátára összpontosított.

– Igen – bólintott Bertha.

– Megérkezett. Egy másodperc türelmet kérek, és segítek önnek.

A nő határozott hangon egy aranyszínű bársonyfűggöny felé kiáltott, hogy *Ellen* kisasszony hozza le a dobozt a gyönyörű, sötét ruhával, amelyet Stavangerből rendeltek.

Berthának tetszett, hogy gyönyörűnek nevezte a ruhát, pedig az egészen egyszerű volt. Tetszett neki a magabiztosság, ahogy a fiatal nő összehúzta a fűzőt annak a lánynak a derekán. Mégis az öltözéke keltette fel leginkább a figyelmét. Magas galléros, fehér inget viselt. A nyakába, ahol a férfiak csokornyakkendőt viseltek volna, piros kendőt kötött. A szoknyája a megszokott hosszúságú

volt, bokáig ért, mégis más volt az esése, mint a többi szoknyának. Egyenesen lefelé lógott, csipkeszegélyek, redők vagy akkurátusan kidolgozott és elhelyezett gombok nélkül. A lábát lapos talpú, fekete cipőbe bújtatta.

Bertha a szemét meresztette. A nő megjelenése elképesztő volt.

És a haja! Laza és hullámos, mindössze az álláig ért. Bertha eddig csak egyszer látott olyan hölgyet, akinek az öltözéke a férfiakét idézte: hosszú kabátban és férfikalapban állt a főtéren, és bergeni dialektusban kiabált valamit egy nőegylet találkozójáról. Serine akkor azt mondta, a Bibliában az áll, hogy egy nő ne öltönnék férfiruhát.

A Jacobsennél dolgozó fiatal nőt Bertha sosem látta, és nem is hallott róla korábban, pedig az ugyanúgy beszélt, ahogy ő maga.

Hanna Brummenæs egy évvel korábban, tizenhét évesen jelentkezett, majd a tulajdonos némi vonakodása után munkát kapott eladólányként Jacobsennél. Jacobsen habozásának Brummenæs kisasszony túlzottan férfias kinézete volt az oka, attól tartott, nem lenne megfelelően vonzó reklám a női vásárlók számára. De hamarosan rájött, hogy a lány erőssége valami egészen másban rejlik, Brummenæs kisasszony ugyanis szokatlan tehetséget mutatott az értékesítés terén. Jacobsen még csak nem is sejtette, honnan tehetett szert erre. Hiszen a lány az egyik kisebb házban lakott a Bakarøynåra felé vezető híd lábánál, minden kétséget kizáróan sok más emberrel együtt, akik egyike sem a Jacobsen üzletéből származó ruhában vagy öltönyben rótt a város utcáit. A kisasszony hangja mély és közvetlen volt, továbbá megnyerő érdeklődést mutatott az iránt, hogy az igazán megfelelő ruhadarabokat találja meg a vásárlók számára, mely tulajdonságot az üzletben dolgozó eladólányok egyike sem tudhatta ilyen mértékben a magáénak. Brummenæs kisasszony nem volt sem túlságosan alázatos, sem

rámenős, mégis mintha valamiféle sajátos pillantással lett volna felvértezve, amelytől a ruhák, blúzok és szoknyák tökéletesen illeszkedtek a felöltöztetésre váró testekre. Emellett azzal a lenyűgöző képességgel is bírt, hogy rövid idő alatt magáévá tette az ügyfelek szókincsének egy részét, és kifinomultabb kifejezésmódját. Már nem azzal fogadta a vásárlókat, hogy „maga meg kicsoda?”. És jó ideje nem azzal magyarázta barátságtalan modorát egy ügyféllel szemben, hogy „annyiféle népek jönnek a heringekkel, hogy a fene se tudja, ki a csuda az, amikor idevetődnek felpróbálni valami gúnyát”.

Amikor olyan kifejezés merült fel, amelynek nem értette a jelentését, Jacobsenhez fordult, aki a maga részéről elégedettséggel szemlélte a lány nyelvi fejlődését.

Megesett, hogy miután a vásárlók új ruhával hagyták el az üzletet, és Jacobsen később összefutott velük a Haraldsgatenen vagy valamilyen rendezvényen, az ügyfelek a karjára tették kezüket, és őszinte köszönetet mondtak neki a vásárlásért. És egy-egy modern szoknya, egy tökéletesen passzoló sál vagy egy pár kesztyű feletti öröm híre és a kedves szavak egyre több emberhez jutottak el a városban.

Hanna Brummenæst nyolchetes próbaidővel vették fel, Jacobsen azonban már az első három hét szokatlanul nagy forgalma után úgy döntött, megtartja ezt a kissé túlságosan magabiztos fiatal nőt.

Mert bár Haugesund meglehetősen kicsi város volt, hozzá voltak szokva a legkülönbözőbb emberekhez. Itt egykori árvaházi gyerekek éltek a hajózási vállalkozók mellett, aztán ott voltak a hóbortos különöckök, akik az utcákat róva hangosan beszélgettek magukban, és a fiatal fiúkból álló rakodómunkások csapatai. Röviden, mindaddig, amíg valaki Isten törvényei és az észszerűség határain belül viselkedett, sok minden megfért a normalitás keretei között. Jacobsen számára Brummenæs kisasszony férfiingei és

rövid haja kivételt képeztek az alól, amit egyébként a normalitás fogalomkörébe sorolt.

Bertha számára pedig ez olyan sajátos látvány volt, hogy szinte kényszerítenie kellett magát arra, hogy elfordítsa a fejét, és kinézzen az ablakon. Még soha nem látott olyan nőt, aki ilyen meghökkentően, valamiféle meghatározatlan, gyönyörű módon más volt.

– Foglaljon csak helyet addig azon a széken – mutatott Hanna Brummenæs egy bojtokkal díszített, sötét plüssborítású székre, amely a bolt legbelső sarkában állt. Zöld szemét apró szürke és aranyszínű foltok pettyezték.

Bertha leült, és a magas, határozott, mégis fiatal kisasszonyt nézte, amint az előtte álló lány ruhájának hátán dolgozott. Az talán az első báljára vagy valami egyéb eseményre készült, amely a saját osztályukba tartozó fiatalokat terelte össze. Brummenæs kisasszony fürge mozdulatokkal egy szalmából font, kis méretű párnát dugott a szoknyába, és a lány derekához erősített acélszerkezetre igazította.

Ekkor egy idősebb nő bukkant elő egy kabáttartó állvány mögül. Nagy műgonddal feltűzött haján fekete szalaggal díszített, kis szalmakalap ült. Bertha úgy vélte, a lány édesanyja lehet. Az asszony a két fiatal nő mellé lépett, és oldalra billentett fejjel, hunyorogva nézte már-már felnőtt lánya tükörképét.

– Túl szorosnak tűnik – állapította meg Brummenæs kisasszony, és kinyitott néhány gombot a ruha hátulján, hogy a fűzősinórhoz férjen, majd határozott ujjakkal kissé széthúzta.

Hogy lehet valaki ennyire biztos a mozdulataiban?

Bertha megpróbálta ellazítani a testét, és a szék támlájának dőlt, de továbbra is feszültnek érezte magát. Óvatosan az alacsony karfákra fektette a karját, majd gyorsan visszajuttatta a kezét az ölébe.

Arra gondolt, hogy amikor felnő, olyan akar lenni, mint ez az anya, aki előtte áll. Egy tehetős asszony, aki hosszú, világos nyári szoknyát és selyemszalaggal díszített szalmakalapot visel. Aki elkíséri a lányát az üzletbe.

Bertha gondolatait Brummenæs kisasszony hangja szakította félbe, aki az anyához fordulva megkérdezte, egész biztosan szükség van-e arra, hogy szalmapárnát helyezzenek a lány turnúrjébe.

– Természetesen – felelte ellentmondást nem tűrően az asszony. – Végtére is arról van szó, hogy odafigyeljen a testére. És ha már itt tartunk: a fegyelem és az erő a lényeg.

– Esetleg mégis megpróbálhatnánk egy másikkal. Egy kisebbel – jegyezte Brummenæs kisasszony, és eltűnt egy függöny mögött.

Ebben a pillanatban az anya szorosán a lányához lépett, és megkapirgált néhány foltocskát a nyakán.

– Ez meg mi? – kérdezte halkán, szinte visolyogva. Majd valamivel hangosabban ezt mondta: – Szúnyogcsípés. – Mintha szégyellte volna magát a lánya miatt. – Ne vakargasd őket! – folytatta. – *Aimable*¹-nak lenni annyit tesz, hogy kerüljük, ami megütkezést kelt.

Ez utóbbi mulatságosnak hangzott. *Aimable*. Bertha még soha nem hallott ilyen fellengzősséget.

Hanna Brummenæs egy kisebb és könnyebb turnúrral tért vissza, és egyúttal a Bertha ruháját tartalmazó dobozt is átvette a kevésbé tapasztalt eladólánytól, Ellen kisasszonytól. Mindkettőt az asztalra tette. Felnitotta a barna fedelet, majd egy kurta biccentés kíséretében, mintha csak megerősítette volna, hogy megfelelő tartalmú dobozról van szó, óvatosan kivette belőle a ruhát.

– Odabent felpróbálhatja – mutatott egy kis próbafülkére, melynek ajtaját egy plüssfüggöny helyettesítette.

Bertha bólintott, és mindkét karját előrenyújtotta, hogy Brummenæs kisasszony ráfektethesse a ruhát, mint valami állványra.

– Ha segítségre van szüksége, csak szóljon. Bár ezt a modellt nem nehéz felvenni.

Majd halkán, szinte bizalmasan Berthához hajolva hozzátette:

– Nincsenek gombok, sem egyéb firlefrancok a hátán.

A szűk és gyéren megvilágított fülkében kibújt a blúzából és a kopott szoknyájából. Miután kiderítette, hogyan vegye fel a ruhát, óvatosan belelépett, mintha az bármelyik pillanatban elszakadhatna. Karját a kissé keskeny, hosszú ujjba vezette, majd finoman a vállára emelte az anyagot, és begombolta a nyakkivágásában lévő három fehér gombot. Azután beakasztotta a füles gombokat a dereka bal oldalán.

A vékony alsóneműn keresztül és közvetlenül a ruha anyagával érintkezve szinte viszketett a bőre, mivel a szövet még sosem volt használatban. Miközben leemelte a kis kezitükröt a falra erősített kampóról, az járt a fejében, hogy életében először visel ilyen szépet.

Végigpillantott magán, és alig tudta elhinni, hogy ez az övé. A ruha kétrészes volt, fekete kreppelt anyagból készült, világos és sötét árnyalatokkal. A szoknyát bézs pamutzövet szegélyezte, a ráncolt mellrészen fekete díszszalag lógott. A nyakkivágásba egy kis masnit varrtak. Hirtelen elszégyellte magát a Serinével kapcsolatos kritikus gondolatai miatt. Hiszen éppen a mostohaanyja választotta ezt a ruhát.

Amikor kilépett a próbafülkéből, Hanna Brummenæs kutató pillantással fordult felé, és szinte helyeslően bólintott. Azután *egy pillanat türelmet* kért a turnőrös lánytól, és egy polchoz lépett, amelyen elegáns alkalmi cipők sorakoztak. Bertha egyszerű, kitaposott vászoncipőjére pillantott, és kiválasztott egy pár magas sarkú bőrcipőt, amely tökéletesen illett a ruhához.

– Cipőt nem fogok kérni – suttogta Bertha.